



ПО-16 ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ПСИХОЛОГА

Робоча програма навчальної дисципліни (Силлабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	053 Психологія
Освітня програма	Прикладна психологія
Статус дисципліни	Нормативна
Форма навчання	Очна (денна) / дистанційна
Рік підготовки, семестр	3 курс, 5 семестр
Обсяг дисципліни, розподіл годин за аудиторними заняттями і самостійною роботою	5 кредитів ЕКТС /150 годин лекції – 36 годин, семінарські – 36 годин, самостійна робота –78 годин
Семестровий контроль/ контрольні заходи	Модульна контрольна робота / екзамен
Розклад занять	https://my.kpi.ua та https://schedule.kpi.ua
Мова викладання	Українська
Інформація про керівника курсу / викладачів	Винославська Олена Василівна, професор кафедри психології та педагогіки https://psy.kpi.ua/vikladachi/
Розміщення курсу	https://classroom.google.com/c/NzU3MDczMzQ4MTI5?cjc=yin94yx

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Опанування навчальної дисципліни “Професійна етика психолога” спрямоване на ознайомлення студентів з теоретико-методологічними і практичними питаннями професійної етики; формування у них високих стандартів здійснення професійної діяльності; вироблення глибокого розуміння природи базових етичних принципів, обов’язкових для реалізації набутих фахових знань, вмінь та навичок з психології, психологічного консультування у відповідальний спосіб, а також на моральне самовдосконалення в контексті професійного розвитку особистості.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є етика професійної діяльності психолога та способи її використання у практичній діяльності.

Відповідно до вимог освітньо-професійної програми **метою дисципліни** є формування у здобувачів вищої освіти:

Загальних компетентностей:

- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК 1);
- Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК 2);
- Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів) (ЗК 12);
- Здатність до саморозвитку на основі рефлексії та саморегулювання (ЗК-14);
- Здатність і готовність до безперервного й актуального навчання, опанування новими знаннями, методичними розробками, інноваційними проектами, володіння новітніми технологіями в галузі психології (ЗК-15);

Фахових компетентностей:

- Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології (ФК 1);
- Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (ФК 3);
- Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел (ФК 4);
- Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову) (ФК 8);
- Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну діяльність відповідно до запиту (ФК 9);
- Здатність застосовувати знання теорій лідерства та моделей побудови кар'єри в практичній реалізації свого лідерського потенціалу та професійній діяльності (ФК 13);

Після засвоєння навчальної дисципліни «Професійна етика психолога» студенти мають продемонструвати такі **програмні результати навчання:**

- Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання ефективність власних дій (ПРН1);
- Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ у контексті професійних завдань (ПРН2);
- Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань (ПРН3);
- Обирати та застосовувати валідний та надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги (ПРН5);
- Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання (ПРН9);
- Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій (ПРН11);
- Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога (ПРН16);
- Керувати процесами коригуючого впливу в процесі психологічних консультацій (ПРН21).

Комунікація з викладачем можлива та заохочуватиметься на навчальних заняттях, а також у межах консультацій з викладачем, які проводяться за графіком, доступним на сайті кафедри психології та педагогіки, але викладач сам призначає студентам час консультації в індивідуальному порядку. До того ж для більш ефективної комунікації з метою розуміння структури навчальної дисципліни та засвоєння матеріалу використовується електронна пошта, месенджер Telegram та ін.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Для вивчення дисципліни студенту бажано мати навички використання текстового редактора на комп'ютері, навички роботи з електронними базами наукових інститутів та бібліотек.

Навчальна дисципліна має міждисциплінарний характер та інтегрує знання з інших освітніх і наукових галузей: філософії, історії тощо. За структурно-логічною схемою програми підготовки фахівця дана навчальна дисципліна тісно пов'язана з дисциплінами: «Вступ до психології», «Загальна психологія з практикумом, ч.2», «Психологія особистості» і виступає підґрунтям для вивчення дисциплін «Основи психологічного консультування», «Основи психотерапії», «Психологія здоров'я».

Дисципліна перебуває у певному зв'язку з іншими дисциплінами соціально-логіко-гуманітарного блоку, що створюють загальну світоглядну і методологічну основу для сприйняття студентами змісту пропонованої дисципліни.

Вивчення дисципліни дозволить ефективніше опановувати дисципліни магістерського рівня.

3. Зміст навчальної дисципліни

Денна форма

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Всього	у тому числі		
		Лекції	Семінарські (практичні)	СРС
Розділ 1. Загальні уявлення про природу і сутність етики				
Тема 1.1. Поняття “етика” і “мораль”. Співвідношення між ними.	7	2	2	3
Тема 1.2. Мораль і право	6	2	2	2
Тема 1.3. Прикладна етика та її підходи до аналізу моральних проблем і прийняття рішень	6	2	2	2
Тема 1.4. Професійна етика як галузь прикладної етики	6	2	2	2
Розділ 2. Кодекси професійної етики психологів				
Тема 2.1. Професійна етика як моральний регламент професійної діяльності психолога	7	2	2	3
Тема 2.2. Кодекс професійної етики українських психологів	7	2	2	3
Тема 2.3. Кодекси професійної етики психологів США і Канади	7	2	2	3
Тема 2.4. Кодекси професійної етики психологів країн Європи	7	2	2	3
Тема 2.5. Професійні ризики психологічної професії	7	2	2	3
Розділ 3. Моральний розвиток особистості майбутніх психологів				
Тема 3.1. Моральний розвиток особистості	7	2	2	3
Тема 3.2. Формування навичок етичної поведінки	6	2	2	2
Тема 3.3. Опанування засад етичного спілкування	6	2	2	2
Тема 3.4. Побудова етичних міжособистісних стосунків	6	2	2	2
Розділ 4. Етичні проблеми в консультуванні і психотерапії				
Тема 4.1. Етичні керівництва для допомагаючих професій. Етичні проблеми дослідницької роботи психолога	7	2	2	3
Тема 4.2. Етичні проблеми в процесі надання психологічної допомоги	7	2	2	3
Тема 4.3. Етичні проблеми в роботі з дітьми і підлітками.	7	2	2	3
Тема 4.4. Етичні проблеми в роботі з клієнтами зрілого і похилого віку	7	2	2	3
Тема 4.5. Етичні засади публічної активності психолога	7	2	2	3
Екзамен	30	-	-	30
Всього годин	150	36	36	78

4. Навчальні матеріали та ресурси

Для успішного вивчення дисципліни достатньо опрацювати навчальний матеріал, який викладається на лекціях, а також ознайомитись з:

4.1. Базова література

1. Бондаренко А.Ф. Психологическая помощь: теория и практика: Учеб. пос. для студентов ст. курсов психол. фак. – К.: Укртехпрес, 2017. – 216с.
2. Ермоленко А.Н. Этика ответственности и социальное бытие человека (Современная немецкая практическая философия). – К., 2015. – 200с.
3. Етичний кодекс психолога. URL: 1448287570Етичний кодекс психолога.docx
4. Колтунович Т. А. Етичний кодекс психолога : навч.-метод. посіб. / Т. А. Колтунович; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. - Чернівці : Рута, 2017. - 232 с.
5. Малахов В.А. Этика: Курс лекций: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2018. – 384с.

4.2. Допоміжна література

1. Андрушко Я.С. Психокорекція: навч.-метод. посібник. Львів :ЛьвДУВС, 2017. 211 с.
2. Липка А. Психологічні поради та рекомендації щодо активізації професійної відповідальності психологів. 2019 №2. С. 139-146.
3. Панок В. Г. Психологічна служба: Навчально – методичний посібник для студентів і викладачів. Кам'янець-Подільський: ТОВ Друкарня Рута, 2014. 488 с.
4. Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України. Наказ МОН від 22.05.2018, №509.
5. Психологічна служба в системі освіти: Курс лекцій. / Укладач: І.С. Загурська. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2015. 166 с
6. Соціальна психологія : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра / Н. Ю. Волянчук, Г. В. Ложкін, О. В. Винославська, І. О. Блохіна, М. О. Кононець, О. В. Сербова, О. Л. Туриніна, О. В. Москаленко, С. О. Хілько, В. О. Чумаков. 2-е вид., перероб. та допов. Київ, КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2024. 594 с. <https://ela.kpi.ua/items/c047fef0-8cdb-46fa-aa4c-c7b4e6a41250>
7. Яценко Т. С., Глузман О. В., Усатенко О. М. Методологія професійної підготовки практичного психолога .Дніпропетровськ : Інновація, 2014. 192 с.
8. Vynoslavskaya, Olena, Mazurek, Emilia, Kononets, Maria. Ethical Focus in Training Future Business Leaders at University Level. Advanced Education. 2022. #21. P. 68-85. <https://doi.org/10.20535/2410-8286.259116> (Web of Science)

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Денна форма

5.1 Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (завдання на СРС)
Лекція 1	Розділ 1. Загальні уявлення про природу і сутність етики Тема 1.1. ПОНЯТТЯ “ЕТИКА” І “МОРАЛЬ”. СПІВВІДНОШЕННЯ МІЖ НИМИ Види етичного знання. Зміст понять “етика”, “мораль”, “моральність”. Соціальна (інституціональна) етика. Індивідуальна етика. Основні напрями етичних досліджень. Філософсько-етичний (теоретичний) напрям. Результати філософсько-етичних досліджень: пояснення; опис; припис. Нормативна (прескриптивна) етика. Описова (дескриптивна) етика. Завдання на СРС: Дати відповіді на запитання: 1. Розкрийте науковий зміст понять “етика” і “мораль”. 2. Поясніть відмінність між основними напрямками етичних досліджень. 3. Охарактеризуйте проблеми, які досліджує соціальна (інституціональна) етика.

Лекція 2	Розділ 1. Загальні уявлення про природу і сутність етики Тема 1.2. МОРАЛЬ І ПРАВО Співвідношення закону і моралі. Відмінність між мораллю і правом. Що законно, то морально: аргументи “за” і “проти”. Моральні поняття. Окремі моральні настанови. Загальні моральні норми. Моральні принципи. Мова моралі. Завдання на СРС: Дати відповіді на запитання: 1. Охарактеризуйте основні відмінності між мораллю і правом. 2. Поясніть, чи є все законне моральним? 3. Визначте основні особливості мови моралі.
Лекція 3	Розділ 1. Загальні уявлення про природу і сутність етики Тема 1.3. ПРИКЛАДНА ЕТИКА ТА ЇЇ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ МОРАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ І ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ Прикладна етика як нова форма моральної регуляції соціального життя. Основні напрями прикладної етики. Підходи до аналізу моральних проблем, що застосовуються в прикладній етиці. Підхід з позиції моральних прав (деонтологічний). Підхід з точки зору справедливості. Концепції справедливості. Підхід з позиції загальної користі (утилітаристський), складнощі його застосування. Утилітаризм правила. Утилітаризм вчинку. Завдання на СРС: Дати відповіді на запитання: 1. Поясніть, у чому полягає деонтологічний підхід до прийняття тичних рішень. 2. Визначте особливості відомих вам концепцій справедливості. 3. Охарактеризуйте складнощі застосування теорії утилітаризму.
Лекція 4	Розділ 1. Загальні уявлення про природу і сутність етики Тема 1.4. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ЯК ГАЛУЗЬ ПРИКЛАДНОЇ ЕТИКИ Професійна етика в суспільстві та її взаємозв'язок з іншими науками. Класифікація професійної етики. Духовний і практичний аспекти професійної етики. Особливості етики різних професій. Поняття етичної проблеми (дилеми). Найбільш поширені чинники виникнення складних етичних проблем (дилем). Завдання на СРС: Дати відповіді на запитання: 1. Сформулюйте соціальні функції, які виконують морально-професійні кодекси. 2. Проаналізуйте класифікацію професійної етики. 3. Дайте пояснення, на що спрямовані всі види професійної етики.
Лекція 5	Розділ 2. Кодекси професійної етики психологів Тема 2.1. ЕТИЧНИЙ КОДЕКС ЯК МОРАЛЬНИЙ РЕГЛАМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГА Структура етики професійної діяльності психолога: етичні настановлення; етична поведінка; етичне спілкування; етичні взаємовідносини. Призначення типових розділів етичних кодексів психолога та їхня характеристика: відповідальність; компетентність; захист інтересів клієнта; конфіденційність; етичні правила психологічних досліджень; кваліфікована пропаганда психології; професійна кооперація. Завдання на СРС: Дати відповіді на запитання: 1. Розкрийте значення етичних настановлень у професійній діяльності практичного психолога. 2. Проаналізуйте етичні засади професійної кооперації психологів. 3. Поясніть, у чому полягає єдність моральних і не-моральних компонентів у професійній діяльності психолога.

Лекція 6	Розділ 2. Кодекси професійної етики психологів Тема 2.2. КОДЕКСИ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ПСИХОЛОГІВ В УКРАЇНІ Характеристика “Етичного кодексу психолога”, що діє в Україні: зміст, структура, система рекомендацій практичного та морально-етичного характеру. Порівняльний аналіз етичних кодексів інших професійних об'єднань українських психологів: Етичний кодекс Всеукраїнської Психодіагностичної Асоціації (ВПА); Етичний кодекс Української Спілки Психотерапевтів (УСП), Етичний кодекс психологів-консультантів Української Асоціації психологічного консультування та травмотерапії (АПКТ). Завдання на СРС: Дати відповіді на запитання: 1. Прокоментуйте розділ Етичного кодексу психолога “Відповідальність”. 2. Проаналізуйте зміст розділу Етичного кодексу психолога “Компетентність”. 3. Охарактеризуйте розділ Етичного кодексу психолога “Захист інтересів клієнтів”.
Лекція 7	Розділ 2. Кодекси професійної етики психологів Тема 2.3. КОДЕКСИ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ПСИХОЛОГІВ США, КАНАДИ І АВСТРАЛІЇ Характеристика етичного кодексу Американської Психологічної Асоціації (АПА). Порівняльний аналіз кодексів професійної етики психологів США, Канади і Австралії. Спільне, відміне і специфічне в розглянутих етичних кодексах. Завдання на СРС: Дати відповіді на запитання: 1. Охарактеризуйте розділи етичного кодексу АПА. 2. Проаналізуйте універсальні етичні стандарти професійної діяльності психологів США, Канади і Австралії. 3. Розкрийте специфічні етичні норми професійної діяльності психологів, наявні в розглянутих кодексах.
Лекція 8	Розділ 2. Кодекси професійної етики психологів Тема 2.4. КОДЕКСИ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ПСИХОЛОГІВ КРАЇН ЄВРОПИ Характеристика етичного кодексу Європейської Асоціації Психотерапії (ЄАП). Порівняльний аналіз кодексів професійної етики психологів країн Європи (Франція, Німеччина, Великобританія, Нідерланди, Словенія, Іспанія, Швейцарія). Спільне, відміне і специфічне в розглянутих етичних кодексах. Завдання на СРС: Дати відповіді на запитання: 1. Охарактеризуйте розділи етичного кодексу ЄАП. 2. Проаналізуйте універсальні етичні стандарти професійної діяльності психологів країн Європи. 3. Розкрийте специфічні етичні норми професійної діяльності психологів країн Європи.
Лекція 9	Розділ 2. Кодекси професійної етики психологів Тема 2.5. ПРОФЕСІЙНІ РИЗИКИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРОФЕСІЇ Професійні та етичні ризики психологічної професії Етичні та професійні проблеми обумовлені складностями професійної діяльності та професійного становлення і розвитку. Етичні та професійні проблеми обумовлені особистісними характеристиками психолога. Етичні проблеми психолога, обумовлені очікуваннями та поведінкою клієнтів, замовників психологічних послуг та оточуючого середовища. Завдання на СРС: Дати відповіді на запитання: 1. Основні етичні проблеми і парадокси в діяльності психолога: їх соціальні та особистісні витоки. 2. Моральний образ психолога в свідомості оточення. 3. Етичний кодекс психолога як практичний порадаєник та орієнтир в його професійній діяльності.

Лекція 10	Розділ 3. Моральний розвиток особистості майбутніх психологів Тема 3.1. МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ Моральний розвиток особистості та основні його індикатори: рівень розвитку моральної свідомості, рівень етичності поведінки, рівень етичності спілкування та міжособистісних стосунків. Теорія морального розвитку особистості Л. Колберга. Методи діагностики та коригування рівня морального розвитку особистості. Завдання на СРС: Дати відповіді на запитання: 1. Охарактеризуйте основні індикатори морального розвитку особистості. 2. Визначте рівні і стадії морального розвитку особистості за Л. Колбергом. 3. Проаналізуйте методи коригування рівня морального розвитку особистості.
Лекція 11	Розділ 3. Моральний розвиток особистості майбутніх психологів Тема 3.2. ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ Поняття етичної поведінки. Зовнішні і внутрішні чинники детермінації етичності поведінки людини: світогляд; офіційна і керуюча ідеології; рівень морального розвитку; моральнісна слабкість; міжособистісні стосунки; економічні чинники. Методи дослідження та розвитку рівня етичності поведінки особистості. Завдання на СРС: Дати відповіді на запитання: 1. Обґрунтуйте зв'язок між світоглядом, моральнісними цінностями і поведінкою особистості. 2. Розкрийте особливості офіційної і керуючої ідеологій. 3. Визначте причину прояву особистістю моральнісної слабкості.
Лекція 12	Розділ 3. Моральний розвиток особистості майбутніх психологів Тема 3.3. ОПАНУВАННЯ ЗАСАДАМИ ЕТИЧНОГО СПІЛКУВАННЯ Загальна характеристика спілкування. Види спілкування. Особливості вербального і невербального спілкування в роботі психолога. Поняття конгруентності. Основні правила, прийоми і техніки етичного спілкування. Правила активного слухання. Неприпустимість маніпуляцій у спілкуванні психолога і клієнта. Методи дослідження та розвитку рівня етичності спілкування особистості. Завдання на СРС: Дати відповіді на запитання: 1. Розкрийте особливості вербального і невербального спілкування в роботі психолога. 2. Визначте поняття конгруентності. 3. Поясніть значення активного слухання у професійному спілкуванні психолога.
Лекція 13	Розділ 3. Моральний розвиток особистості майбутніх психологів Тема 3.4. ПОБУДОВА ЕТИЧНИХ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ Поняття міжособистісних стосунків в психології. Привабливість і взаємовплив як підґрунтя міжособистісних стосунків. Чинники, що зумовлюють виникнення міжособистісної привабливості-непривабливості. Механізми взаємовпливу в міжособистісних стосунках (імітація, навіювання, переконання та ін.). Типи міжособистісних стосунків та критерії їх класифікації: глибина стосунків, вибірковість щодо партнерів, функції стосунків. Правила побудови етичних міжособистісних стосунків між психологом і клієнтом. Методи дослідження та розвитку рівня етичності міжособистісних стосунків людини. Завдання на СРС: Дати відповіді на запитання: 1. Розкрийте правила побудови етичних міжособистісних стосунків психолога з клієнтом. 2. Визначте чинники виникнення міжособистісної привабливості-непривабливості. 3. Охарактеризуйте механізми взаємовпливу в міжособистісних стосунках.

Лекція 14	Розділ 4. Етичні проблеми в консультуванні і психотерапії Тема 4.1. ЕТИЧНІ КЕРІВНИЦТВА ДЛЯ ДОПОМАГАЮЧИХ ПРОФЕСІЙ. ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ ПСИХОЛОГА Допомагаючі професії в системі професій “людина-людина”. Етичні стандарти проведення психологічних досліджень: дослідницькі обов'язки; поінформована згода; звітування про результати; публікація. Рекомендовані компоненти етичної поведінки для дослідників у допомагаючих професіях. Завдання на СРС: Дати відповіді на запитання: 1. Розкрийте відмінність допомагаючих професій від професій “людина-людина”. 2. Поясніть значення стандарту проведення досліджень “поінформована згода”. 3. Охарактеризуйте компоненти етичної поведінки дослідників допомагаючих професій.
Лекція 15	Розділ 4. Етичні проблеми в консультуванні і психотерапії Тема 4.2. ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ В ПРОЦЕСІ НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ Етичні та професійні вимоги проведення консультативної діяльності. Компетентність як професійна та етична проблема. Стосунки клієнта і психолога в світлі професійних та етичних вимог. Етичні та професійні проблеми надання корекційної та психотерапевтичної допомоги. Проблема взаємної відповідальності психолога і клієнта. Проблема очікувань і установок. Ефективність допомоги як професійна та етична проблема. Завдання на СРС: Дати відповіді на запитання: 1. Прокоментуйте фахову компетентність психолога-консультанта. 2. Проаналізуйте етичні принципи психолога-консультанта при проведенні корекційної та терапевтичної діяльності. 3. Поясніть, якою має бути особистісна етична позиція психолога при проведенні консультативної діяльності.
Лекція 16	Розділ 4. Етичні проблеми в консультуванні і психотерапії Тема 4.3. ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ В РОБОТІ З ДІТЬМИ І ПІДЛІТКАМИ Етичні принципи роботи дитячого психолога. Організація взаємодії психолога з дитиною та його батьками. Етичні проблеми психолога при розв'язанні внутрішньо-сімейних конфліктів. Етична позиція психолога при роботі із «складними» підлітками. Авторитет психолога як етична проблема. Завдання на СРС: Дати відповіді на запитання: 1. Охарактеризуйте професійну та етичну позицію психолога при роботі з дітьми та їх батьками. 2. Проаналізуйте професійну та етичну позицію психолога при роботі з підлітками та їхніми батьками. 3. Обґрунтуйте професійну та етичну позицію психолога при роботі з сім'ями, в яких є діти різного віку.
Лекція 17	Розділ 4. Етичні проблеми в консультуванні і психотерапії Тема 4.4. ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ В РОБОТІ З КЛІЄНТАМИ ЗРІЛОГО І ПОХИЛОГО ВІКУ Етичні проблеми роботи психолога з клієнтами зрілого та похилого віку. Етичні принципи в роботі з клієнтами, що переживають професійні, сімейні та особистісні кризи. Системність у вирішенні виявлених проблем. Врахування особистісного досвіду клієнта. Проблеми старості і старіння. Етика надання психологічної допомоги літнім людям. Етика професійної взаємодії з людьми похилого віку, що мають різноманітні життєві проблеми. Завдання на СРС:

	Дати відповіді на запитання: 1. Визначте професійну та етичну позицію психолога в роботі з клієнтами зрілого віку, що перебувають в кризовому стані. 2. Розкрийте вимоги до професійної та етичної позиції психолога при роботі з клієнтами похилого віку. 3. Поясніть специфіку роботи психолога з різними віковими категоріями клієнтів.
Лекція 18	Розділ 4. Етичні проблеми в консультуванні і психотерапії Тема 4.5. ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОЇ АКТИВНОСТІ ПСИХОЛОГА Професійний імідж психолога та зміцнення авторитету психології в суспільстві. Етика ділової культури у роботі психолога. Етичні засади ведення психологом особистих та професійних сторінок у сучасних соціальних мережах. Етика висвітлення психологом соціально-чутливих тем представникам ЗМІ. Етичні засади публічних заяв, промов, прямих ефірів, вебінарів. Профілактика неетичної поведінки психолога в установах і організаціях. Завдання на СРС: Дати відповіді на запитання: 1. Поясніть, у чому полягає етика висвітлення психологом соціально-чутливих тем представникам ЗМІ. 2. Визначте основні детермінанти професійного іміджу психолога. 3. Розкрийте етичні засади активності психолога у соціальних мережах.

5.2. Семінарські заняття

Основним завданням циклу семінарських занять є формування у студентів:

- розуміння теоретичного матеріалу;
- вміння формувати самостійні судження, відстоювати власні погляди, аргументуючи їх на основі наукових фактів;
- умінь та навичок самостійної роботи з підготовки до безпосередньої участі в семінарі-обговоренні.
-

№ з/п	Назва теми семінару та перелік основних питань (питання для поточного контролю та завдання на СРС)
Семінар 1	Розділ 1. Загальні уявлення про природу і сутність етики Тема 1.1. ПОНЯТТЯ “ЕТИКА” І “МОРАЛЬ”. СПІВВІДНОШЕННЯ МІЖ НИМИ <i>Мета:</i> систематизувати та закріпити знання студентів про зміст і співвідношення понять “етика”, “мораль”, “моральність”. Питання для обговорення: 1. Види етичного знання. 2. Зміст понять “етика”, “мораль”, “моральність”. 3. Основні напрями етичних досліджень. 4. Філософсько-етичний (теоретичний) напрям. 5. Результати філософсько-етичних досліджень: пояснення; опис; припис. 6. Нормативна (прескриптивна), етика. 7. Описова, або дескриптивна етика. 8. Прикладна етика. 9. Професійна етика. 10. Професійна моральність. Завдання на самостійну роботу студентів: 1. Розкрийте науковий зміст понять “етика” і “мораль”. 2. Поясніть відмінність між основними напрямками етичних досліджень. 3. Охарактеризуйте проблеми, які досліджує соціальна (інституціональна) етика.

Семінар 2	Розділ 1. Загальні уявлення про природу і сутність етики Тема 1.2. МОРАЛЬ І ПРАВО <i>Мета:</i> систематизувати та закріпити знання студентів про співвідношення закону і моралі, а також про загальними моральні норми і моральні принципи. Питання для обговорення: 1. Співвідношення закону і моралі. 2. Відмінність між мораллю і правом. 3. Що законно, то морально: аргументи “за” і “проти”. 4. Моральні поняття. 5. Окремі моральні настанови. 6. Загальні моральні норми. 7. Моральні принципи. 8. Мова моралі. Завдання на самостійну роботу студентів: 1. Охарактеризуйте основні відмінності між мораллю і правом. 2. Поясніть, чи є все законне моральним? 3. Визначте основні особливості мови моралі.
Семінар 3	Розділ 1. Загальні уявлення про природу і сутність етики Тема 1.3. ПРИКЛАДНА ЕТИКА ТА ЇЇ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ МОРАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ І ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ <i>Мета:</i> систематизувати та закріпити знання студентів про прикладну етику та основні підходи до аналізу моральних проблем, що застосовуються в прикладній етиці. Питання для обговорення: 1. Прикладна етика як нова форма моральної регуляції соціального життя. 2. Основні напрями прикладної етики. 3. Підходи до аналізу моральних проблем, що застосовуються в прикладній етиці. 4. Підхід з позиції моральних прав (деонтологічний). 5. Підхід з точки зору справедливості. 6. Концепції справедливості. 7. Підхід з позиції загальної користі (утилітаристський), складнощі його застосування. 8. Утилітаризм правила. 9. Утилітаризм вчинку. Завдання на самостійну роботу студентів: 1. Поясніть, у чому полягає деонтологічний підхід до прийняття етичних рішень. 2. Визначте особливості відомих вам концепцій справедливості. 3. Охарактеризуйте складнощі застосування теорії утилітаризму.
Семінар 4	Розділ 1. Загальні уявлення про природу і сутність етики Тема 1.4. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ЯК ГАЛУЗЬ ПРИКЛАДНОЇ ЕТИКИ <i>Мета:</i> систематизувати та закріпити знання студентів про суспільне значення професійної етики та її взаємозв'язок з іншими науками. Питання для обговорення: 1. Професійна етика в суспільстві та її взаємозв'язок з іншими науками. 2. Класифікація професійної етики. 3. Духовний і практичний аспекти професійної етики. 4. Особливості етики різних професій. 5. Поняття етичної проблеми (дилеми). 6. Найбільш поширені чинники виникнення складних етичних проблем (дилем). Завдання на самостійну роботу студентів: 1. Сформулюйте соціальні функції, які виконують морально-професійні кодекси. 2. Проаналізуйте класифікацію професійної етики. 3. Дайте пояснення, на що спрямовані всі види професійної етики. 4.

Семінар 5	Розділ 2. Кодекси професійної етики психологів Тема 2.1. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ЯК МОРАЛЬНИЙ РЕГЛАМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГА <i>Мета:</i> систематизувати та закріпити знання студентів про структуру і призначення типових розділів етичних кодексів психолога. Питання для обговорення: 1. Структура етики професійної діяльності психолога. 2. Етичні настановлення в структурі професійної діяльності психолога. 3. Призначення типових розділів етичних кодексів психолога та їхня характеристика: • відповідальність; • компетентність; • захист інтересів клієнта; • конфіденційність; • етичні правила психологічних досліджень; • кваліфікована пропаганда психології; • професійна кооперація. Завдання на самостійну роботу студентів: 1. Розкрийте значення етичних настановлень у професійній діяльності практичного психолога. 2. Проаналізуйте етичні засади професійної кооперації психологів. 3. Поясніть, у чому полягає єдність моральних і не-моральних компонентів у професійній діяльності психолога.
Семінар 6	Розділ 2. Кодекси професійної етики психологів Тема 2.2. КОДЕКС ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ УКРАЇНСЬКИХ ПСИХОЛОГІВ <i>Мета:</i> систематизувати та закріпити знання студентів про структуру і зміст етичних кодексів українських психологів. Питання для обговорення: 1. Характеристика “Етичного кодексу психолога”, що діє в Україні: зміст, структура. 2. Система рекомендацій кодексу практичного та морально-етичного характеру. 3. Порівняльний аналіз етичних кодексів професійних об'єднань українських психологів: • Етичний кодекс Всеукраїнської Психодіагностичної Асоціації (ВПА). • Етичний кодекс Української Спілки Психотерапевтів (УСП). • Етичний кодекс психологів-консультантів української Асоціації психологічного консультування та травмотерапії (АПКТ). Завдання на самостійну роботу студентів: 1. Порівняйте розділи етичних кодексів психолога “Відповідальність”. 2. Порівняйте розділи етичних кодексів психолога “Компетентність”. 3. Порівняйте розділи етичних кодексів психолога “Захист інтересів клієнтів”.
Семінар 7	Розділ 2. Кодекси професійної етики психологів Тема 2.3. КОДЕКСИ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ПСИХОЛОГІВ США І КАНАДИ <i>Мета:</i> систематизувати та закріпити знання студентів про структуру і зміст етичних кодексів психологів США, Канади і Австралії. Питання для обговорення: 1. Характеристика етичного кодексу Американської Психологічної Асоціації (АПА). 2. Аналіз кодексів професійної етики психологів Канади. 3. Аналіз кодексів професійної етики психологів Австралії. 4. Порівняльний аналіз розглянутих кодексів професійної етики психологів. 5. Спільне, відміне і специфічне в розглянутих етичних кодексах. Завдання на самостійну роботу студентів: 1. Охарактеризуйте розділи етичного кодексу Американської Психологічної Асоціації. 2. Проаналізуйте універсальні етичні стандарти професійної діяльності психологів США, Канади і Австралії. 3. Розкрийте специфічні етичні норми професійної діяльності психологів, наявні в розглянутих кодексах.

Семінар 8	Розділ 2. Кодекси професійної етики психологів Тема 2.4. КОДЕКСИ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ПСИХОЛОГІВ КРАЇН ЄВРОПИ <i>Мета:</i> систематизувати та закріпити знання студентів про структуру і зміст етичних кодексів психологів країн Європи. Питання для обговорення: 1. Характеристика етичного кодексу Європейської Асоціації Психотерапії (ЄАП). 2. Аналіз етичного кодексу психологів Франції. 3. Аналіз етичного кодексу психологів Німеччини. 4. Аналіз етичного кодексу психологів Великобританії. 5. Аналіз етичного кодексу психологів Нідерландів. 6. Аналіз етичного кодексу психологів Словенії. 7. Аналіз етичного кодексу психологів Іспанії. 8. Аналіз етичного кодексу психологів Швейцарії. 9. Спільне, відміне і специфічне в розглянутих етичних кодексах. Завдання на самостійну роботу студентів: 1. Охарактеризуйте розділи етичного кодексу Європейської Асоціації Психотерапії. 2. Проаналізуйте універсальні етичні стандарти професійної діяльності психологів країн Європи. 3. Розкрийте специфічні етичні норми професійної діяльності психологів країн Європи
Семінар 9	Розділ 2. Кодекси професійної етики психологів Тема 2.5. ПРОФЕСІЙНІ РИЗИКИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРОФЕСІЇ <i>Мета:</i> систематизувати та закріпити знання студентів про професійні ризики в професії психолога. Питання для обговорення: 1. Професійні та етичні ризики психологічної професії. 2. Етичні та професійні проблеми обумовлені складностями професійної діяльності та професійного становлення і розвитку. 3. Етичні та професійні проблеми обумовлені особистісними характеристиками психолога. 4. Етичні проблеми психолога, обумовлені очікуваннями та поведінкою клієнтів. 5. Етичні проблеми психолога, обумовлені очікуваннями та поведінкою замовників психологічних послуг. 6. Етичні проблеми психолога, обумовлені очікуваннями та поведінкою оточення. Завдання на самостійну роботу студентів: 1. Основні етичні проблеми і парадокси в діяльності психолога: їх соціальні та особистісні витоки. 2. Моральний образ психолога в свідомості оточення. 3. Етичний кодекс психолога як практичний поради́ник та орієнтир в його професійній діяльності.
Семінар 10	Розділ 3. Моральнісний розвиток особистості майбутніх психологів Тема 3.1. МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ <i>Мета:</i> систематизувати та закріпити знання студентів про моральний розвиток особистості, а також про методи його діагностики і коригування. Питання для обговорення: 1. Моральний розвиток особистості та основні його індикатори. 2. Визначте поняття “рівень розвитку моральної свідомості”. 3. Розкрийте поняття “рівень етичності поведінки”. 4. Визначте поняття “рівень етичності спілкування”. 5. Розкрийте поняття “рівень етичності міжособистісних стосунків”. 6. Охарактеризуйте предконвенційний рівень морального розвитку особистості. 7. Проаналізуйте конвенційний рівень морального розвитку особистості. 8. Охарактеризуйте постконвенційний рівень морального розвитку особистості. 9. Методи діагностики рівня морального розвитку особистості. 10. Методи коригування рівня морального розвитку особистості. Завдання на самостійну роботу студентів: 1. Охарактеризуйте основні індикатори морального розвитку особистості. 2. Визначте рівні і стадії морального розвитку особистості за Л. Колбергом. 3. Проаналізуйте методи коригування рівня морального розвитку особистості.

Семінар 11	Розділ 3. Моральнісний розвиток особистості майбутніх психологів Тема 3.2. ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ <i>Мета:</i> систематизувати та закріпити знання студентів про зовнішні і внутрішні чинники детермінації етичності поведінки людини, а також про методи її коригування. Питання для обговорення: 1. Поняття етичної поведінки. 2. Зовнішні і внутрішні чинники детермінації етичності поведінки людини. 3. Вплив світогляду на етичність поведінки особистості. 4. Відмінність між офіційною і керуючою ідеологіями; 5. Визначте поняття “рівень морального розвитку”. 6. Причини прояву людиною моральнісної слабості. 7. Роль міжособистісних стосунків у формуванні етичної поведінки. 8. Вплив економічних чинників на етичність поведінки особистості. 9. Методи дослідження рівня етичності поведінки особистості. 10. Методи розвитку рівня етичності поведінки особистості. Завдання на самостійну роботу студентів: 1. Обґрунтуйте зв'язок між світоглядом, моральнісними цінностями і поведінкою особистості. 2. Розкрийте особливості офіційної і керуючої ідеологій. 3. Визначте причини прояву особистістю моральнісної слабості
Семінар 12	Розділ 3. Моральнісний розвиток особистості майбутніх психологів Тема 3.3. ОПАНУВАННЯ ЗАСАД ЕТИЧНОГО СПІЛКУВАННЯ <i>Мета:</i> систематизувати та закріпити знання студентів про основні правила, прийоми і техніки етичного спілкування особистості а також про методи коригування рівня його етичності. Питання для обговорення: 1. Загальна характеристика спілкування. 2. Види спілкування. 3. Особливості вербального і невербального спілкування в роботі психолога. 4. Поняття конгруентності. 5. Основні правила, прийоми і техніки етичного спілкування. 6. Правила активного слухання. 7. Неприпустимість маніпуляцій у спілкуванні психолога і клієнта. 8. Методи дослідження рівня етичності спілкування особистості. 9. Методи розвитку рівня етичності спілкування особистості. Завдання на самостійну роботу студентів: 1. Розкрийте особливості вербального і невербального спілкування в роботі психолога. 2. Визначте поняття конгруентності. 3. Поясніть значення активного слухання у професійному спілкуванні психолога.
Семінар 13	Розділ 3. Моральнісний розвиток особистості майбутніх психологів Тема 3.4. ПОБУДОВА ЕТИЧНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН З КЛІЄНТОМ <i>Мета:</i> систематизувати та закріпити знання студентів про правила побудови етичних міжособистісних стосунків між людьми, зокрема між психологом і клієнтом. Питання для обговорення: 1. Поняття міжособистісних стосунків в психології. 2. Привабливість і взаємовплив як підґрунтя міжособистісних стосунків. 3. Чинники виникнення міжособистісної привабливості-непривабливості. 4. Механізми взаємовпливу в міжособистісних стосунках. 5. Характеристика імітації, навіювання і переконання в міжособистісних стосунках. 6. Типи міжособистісних стосунків. 7. Критерії класифікації міжособистісних стосунків (глибина стосунків, вибірковість щодо партнера, функції стосунків). 8. Правила побудови етичних міжособистісних стосунків між психологом і клієнтом. 9. Методи дослідження рівня етичності міжособистісних стосунків людини. 10. Методи розвитку рівня етичності міжособистісних стосунків людини. Завдання на самостійну роботу студентів: 1. Розкрийте правила побудови етичних міжособистісних стосунків психолога з клієнтом. 2. Визначте чинники виникнення міжособистісної привабливості-непривабливості. 3. Охарактеризуйте механізми взаємовпливу в міжособистісних стосунках.

Семінар 14	Розділ 4. Етичні проблеми в консультуванні і психотерапії Тема 4.1. ЕТИЧНІ КЕРІВНИЦТВА ДЛЯ ДОПОМОГАЮЧИХ ПРОФЕСІЙ. ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ ПСИХОЛОГА <i>Мета:</i> систематизувати та закріпити знання студентів про суспільне значення допомагаючих професій та етичні засади дослідницької діяльності психолога. Питання для обговорення: 1. Допомагаючі професії в системі професій “людина-людина”. 2. Етичні стандарти проведення психологічних досліджень. 3. Рекомендовані компоненти етичної поведінки дослідників у допомагаючих професіях. 4. Дослідницькі зобов'язання психолога. 5. Етичні принципи і етичні проблеми в проведенні психологічної діагностики. 6. Проблема інтерпретації отриманих результатів та інформування клієнта чи замовника. 7. Етика звітування та оприлюднення (публікації) результатів досліджень. 8. Етичні правила проведення наукової дискусії. Завдання на самостійну роботу студентів: 1. Поясніть, у чому полягає фахова компетентність психолога-дослідника. 2. Розкрийте етичні принципи психолога-дослідника при проведенні діагностичних процедур. 3. Морально-етичні принципи психолога-дослідника при виконанні наукової діяльності.
Семінар 15	Розділ 4. Етичні проблеми в консультуванні і психотерапії Тема 4.2. ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ ПСИХОЛОГА <i>Мета:</i> систематизувати та закріпити знання студентів про етичні проблеми дослідницької роботи психолога. Питання для обговорення: 1. Етичні та професійні вимоги проведення консультативної діяльності. 2. Компетентність як професійна та етична проблема. 3. Стосунки клієнта і психолога в світлі професійних та етичних вимог. 4. Етичні та професійні проблеми надання корекційної та психотерапевтичної допомоги. 5. Проблема взаємної відповідальності психолога і клієнта. 6. Проблема очікувань і установок. 7. Ефективність допомоги як професійна та етична проблема. Завдання на самостійну роботу студентів: 1. Прокоментуйте фахову компетентність психолога-консультанта. 2. Проаналізуйте етичні принципи психолога-консультанта при проведенні корекційної та терапевтичної діяльності. 3. Поясніть, якою має бути особистісна етична позиція психолога при проведенні консультативної діяльності.
Семінар 16	Розділ 4. Етичні проблеми в консультуванні і психотерапії Тема 4.3. ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ В ПРОЦЕСІ НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ <i>Мета:</i> систематизувати та закріпити знання студентів про етичні проблеми, що можуть мати місце в процесі надання психологічної допомоги. Питання для обговорення: 1. Етичні принципи роботи дитячого психолога. 2. Організація взаємодії психолога з дитиною та його батьками. 3. Етичні проблеми психолога при розв'язанні внутрішньо-сімейних конфліктів. 4. Етична позиція психолога при роботі із «складними» підлітками. 5. Авторитет психолога як етична проблема. Завдання на самостійну роботу студентів: 1. Охарактеризуйте професійну та етичну позицію психолога при роботі з дітьми та їх батьками. 2. Проаналізуйте професійну та етичну позицію психолога при роботі з підлітками та їхніми батьками. 3. Обґрунтуйте професійну та етичну позицію психолога при роботі з сім'ями, в яких є діти різного віку.

Семінар 17	Розділ 4. Етичні проблеми в консультуванні і психотерапії Тема 4.4. ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГА В РОБОТІ З ДІТЬМИ І ПІДЛІТКАМИ <i>Мета:</i> систематизувати та закріпити знання студентів про етичні проблеми, що можуть виникнути в роботі психолога з дітьми і підлітками. Питання для обговорення: 1. Етичні проблеми роботи психолога з клієнтами зрілого та похилого віку. 2. Етичні принципи в роботі з клієнтами, що переживають професійні кризи. 3. Етичні принципи в роботі з клієнтами, що переживають сімейні кризи. 4. Етичні принципи в роботі з клієнтами, що переживають особистісні кризи. 5. Системність у вирішенні виявлених психологом проблем. 6. Врахування особистісного досвіду клієнта. 7. Проблеми старості і старіння. Етика надання психологічної допомоги літнім людям. 8. Етика професійної взаємодії з людьми похилого віку, що мають різноманітні життєві проблеми. Завдання на самостійну роботу студентів: 1. Визначте професійну та етичну позицію психолога в роботі з клієнтами зрілого віку, що перебувають в кризовому стані. 2. Розкрийте вимоги до професійної та етичної позиції психолога при роботі з клієнтами похилого віку. 3. Поясніть специфіку роботи психолога з різними віковими категоріями клієнтів.
Семінар 18	Розділ 4. Етичні проблеми в консультуванні і психотерапії Тема 4.5. ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОЇ АУТИВНОСТІ ПСИХОЛОГА <i>Мета:</i> розвинути здатність майбутніх психологів до етичної комунікації у професійній діяльності. Питання для обговорення: 1. Професійний імідж психолога та зміцнення авторитету психології в суспільстві. 2. Етика ділової культури у роботі психолога. 3. Етичні засади ведення психологом особистих та професійних сторінок у сучасних соціальних мережах. 4. Етика висвітлення психологом соціально-чутливих тем представникам ЗМІ. 5. Етичні засади публічних заяв, промов, прямих ефірів, вебінарів. 6. Профілактика неетичної поведінки психолога в установах і організаціях. Завдання на самостійну роботу студентів: 1. Визначте основні детермінанти професійного іміджу психолога. 2. Розкрийте етичні засади активності психолога у соціальних мережах. 3. Проаналізуйте публічний виступ сімейного психолога на телебаченні або публікацію інтерв'ю з його участю на предмет дотримання норм етики професійної діяльності.

6. Самостійна робота студента

Студенти самостійно опрацьовують питання семінарських (практичних) занять, які не увійшли в матеріали лекцій.

Політика та контроль

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

При викладанні дисципліни семестровий рейтинг студента формують: робота на семінарах і практичних заняттях, вчасна здача відповідей на завдання модульної контрольної роботи. Штрафних балів з дисципліни не передбачається.

Відвідуваність і виконання завдань

Студентам важливо відвідувати лекції, оскільки на них висвітлюватиметься систематизований навчальний матеріал в обсязі достатньому для опанування ними навчальної дисципліни, що надасть

їм змогу краще підготуватись до семінарських занять і в цілому опанувати дану дисципліну. Відпрацьовувати пропущені лекції не потрібно.

Активна участь студента в семінарських заняттях є обов'язковою. Пропуск семінарського заняття не дає можливість отримати студенту бали у семестровий рейтинг. Разом з тим, студент, який пропустив семінарські заняття з поважної причини і має необхідний документ, що підтверджує відсутність (наприклад, довідку від лікаря), може здати підготовлену доповідь викладачу під час консультацій або під час перерви у навчальному занятті і отримати не більше половини максимального вагомого балу, який передбачений за участь в семінарі (практичному занятті). Графік консультацій, доступний на сайті кафедри психології і педагогіки, але викладач сам призначає студентам час консультації в індивідуальному порядку.

Теми і завдання для семінарських (практичних) занять передбачені робочою програмою дисципліни, яка є доступною з особистого кабінету студента в системі «Кампус», гугл класі або на сайті кафедри психології і педагогіки.

На лекціях та семінарських заняттях допускається використання ноутбуків, смартфонів, але лише для цілей, пов'язаних з навчанням. Бажано, щоб на семінарському занятті студент використовував підготовлені ним письмові нотатки з питань заняття.

Форми роботи

На лекціях висвітлюється зміст тем кредитного модуля «Професійна етика психолога». Тематика лекцій наведена у робочій програмі дисципліни.

На семінарських заняттях студенти поглиблюють і розширюють знання з етики професійної діяльності психолога. Тематика семінарських занять наведена у робочій програмі дисципліни. Під час семінарських занять викладач резюмує сильні і слабкі місця у доповідях студентів, вказує на помилки, якщо такі є, дає відповіді на додаткові питання студентів з теми семінарського заняття.

Політика університету

Академічна доброчесність

Політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності містять такі регламентуючі документи КПІ ім. Ігоря Сікорського, оприлюднені на сайті Університету: Кодекс честі КПІ ім. Ігоря Сікорського <https://kpi.ua/files/honorcode.pdf>, Положення про систему запобігання академічному плагиату <https://rb.gy/agihij>, а також нормативно-правові документи, офіційні рекомендації, накази та розпорядження, соціологічні дослідження КПІ ім. Ігоря Сікорського, методичні матеріали, освітні курси <https://kpi.ua/academic-integrity>.

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: опитування за темою семінарського (практичного) заняття, написання модульної контрольної роботи.

Календарний контроль: проводиться 2 рази за семестр як моніторинг поточного стану виконання вимог силабусу.

Семестровий контроль: залік

Оцінювання та контрольні заходи

Рейтинг студента з дисципліни складається з балів, що він отримує за:

1. Результати роботи на семінарах;
2. Якість виконання модульної контрольної роботи;
3. Якість виконання екзаменаційної контрольної роботи.

Робота студента на 18 семінарських заняттях (ваговий бал за семінар – 2) складає 36% його рейтингу з дисципліни. Написання модульної контрольної роботи визначає 14% рейтингу з дисципліни. Написання екзаменаційної контрольної роботи визначає 50% рейтингу з дисципліни.

Студент отримає найвищий рейтинг, якщо він бере активну участь на проведених семінарських заняттях, переважно надає повні та аргументовані відповіді, логічно їх викладає, висловлює власну позицію з дискусійних питань. Пропущені заняття, неточності, неповнота, помилки у відповідях спричиняють зниження рейтингу студента. Належна підготовка студента до семінарського (практичного) заняття займатиме в середньому 2 години.

Викладач оцінює роботу студента на кожному семінарському (практичному) занятті, але конкретна підсумкова кількість балів за роботу на заняттях виставляється викладачем під час першого і другого етапу проміжної атестації – на восьмому і чотирнадцятому тижнях навчання відповідно. Рейтинг студента станом на 8-й тиждень (за результатами роботи на 8 семінарах) і 14-й тиждень (за результатами роботи на 14 семінарах) повідомляється студенту на занятті чи в особистому кабінеті електронного кампусу.

На 15-16 тижні семестру студенти виконують модульну контрольну роботу. МКР виконується на лекційному занятті, тривалість МКР – 45 хвилин. Модульна контрольна робота містить 28 тестових питання (ваговий бал – 0.5), кожне питання містить 3 варіанти відповіді, серед яких правильною є лише одна. Задача студента – уважно прочитати питання та варіанти відповідей, обрати один варіант відповіді (правильний на думку студента) та позначити його у будь-який зручний спосіб.

Студент може оскаржити оцінку викладача, подавши відповідну скаргу викладачу не пізніше наступного дня після ознайомлення студента з виставленою викладачем оцінкою. Скарга розглядатиметься за процедурами, встановленими університетом.

Умови допуску до семестрового контролю:

Зарахування усіх документів, які передбачає даний силабус.

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Рекомендації студентам

Головною метою лекцій є мотивація і організація роботи студентів з навчальним матеріалом протягом навчального семестру.

Вивчення дисципліни проводиться згідно існуючої методики організації навчального процесу у закладах вищої освіти, що передбачає питому вагу самостійної роботи студентів.

Вибір форм і методів самостійної роботи, питань, що виносяться на самостійне вивчення, а також навчальних завдань здійснюється викладачем в залежності від конкретних умов навчання, запитів студентів, змісту і методики організації семінарських і практичних занять.

Лекції проводяться з використанням мультимедійних презентацій (за наявності умов в аудиторії). Працюючи на лекції студенту варто конспектувати основні поняття, ознаки, класифікації, визначення, стереотипи, про які розповідатиме викладач. Якщо студент буде уважно слухати, фіксувати відповідний матеріал, потім прочитає цей текст і застосує його при підготовці до семінару чи практичного заняття, то обсяг засвоєного ним навчального матеріалу і глибина його розуміння збільшуватиметься в рази.

Головними завданнями семінарських занять є розвиток у студентів уміння працювати з науковою та навчальною психолого-педагогічною літературою, готувати доповіді, формулювати та відстоювати власну позицію, приймати активну участь у тематичній дискусії. Готуючись до семінарського заняття студент має обов'язково опрацювати лекційний матеріал певної теми, бажано ознайомитись з додатковими ресурсами в мережі. При виникненні питань, виявленні незрозумілих положень необхідно обов'язково обговорити їх з викладачем. На семінарському занятті навіть добре підготовлений студент не повинен залишатись пасивним спостерігачем, а активно включатись у обговорення питання. Якщо ж студент не ознайомився з навчальним матеріалом, йому варто уважніше слухати виступаючих, і завдяки отриманій інформації намагатись компенсувати недоліки підготовки до заняття. Не слід відмовлятися від відповіді на питання викладача. Навіть якщо студент не знає відповіді, доцільно спробувати відповісти, висловити свою думку, виходячи з власних знань, досвіду, логіки запитання тощо. При цьому не треба боятися помилитися – одним із важливих

завдань вивчення гуманітарних дисциплін є вироблення вміння логічно мислити і відповідно висловлювати власні думки.

Однак, варто пам'ятати, що незнання матеріалу дисципліни є суттєвим недоліком роботи студента і буде негативно впливати на його загальний рейтинг. Відповідальне ставлення до підготовки на кожне семінарське заняття дає змогу не лише правильно засвоїти навчальний матеріал, але й зекономити зусилля при проходженні семестрового контролю.

Дистанційне навчання

Можливе синхронне дистанційне навчання з використанням платформ для відео-конференцій та освітньої платформи для дистанційного навчання в університеті.

Інклюзивне навчання

Допускається.

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено професором кафедри психології і педагогіки, кандидатом психологічних наук, професором ***Винославською Оленою Василівною***

Ухвалено на засіданні кафедри психології та педагогіки (протокол засідання кафедри психології та педагогіки № 14 від 14.05.2025 р.)

Погоджено Методичною комісією ФСП (протокол № 4 від 24.06.2025 р.)

Рейтингова система оцінювання результатів навчання

(для здобувачів вищої освіти денної форми)

Рейтингова система оцінювання результатів навчання

(для здобувачів освіти денної форми)

Рейтинг здобувача освіти з дисципліни «Професійна етика психолога» складається з балів, що отримуються за:

- 1) доповіді та активну участь у дискусії на семінарських заняттях;
- 2) написання модульної контрольної роботи
- 3) екзамен.

Система рейтингових (вагових) балів та критерії оцінювання:

1. Робота на семінарських заняттях (максимальна кількість балів складає 36; максимальна кількість балів на 1 семінарському занятті складає 2):

активна участь у дискусії з питань семінарського заняття; презентація повної і аргументованої, логічно викладеної доповіді, висловлення власної позиції з дискусійних питань, слушне доповнення відповідей інших учасників семінару у процесі дискусії	2
не дуже активна участь у дискусії з питань семінарського заняття; презентація доповіді з помилками	1
Ухилення від участі у дискусії з питань семінарського заняття; відсутність презентації доповіді	0

2. Написання модульної контрольної роботи (максимальна кількість балів складає 14. Тестових завдань – 14. Ваговий бал – 1):

Правильна відповідь на тестове завдання	1
Неправильна відповідь на тестове завдання	0

Розрахунок шкали (R) рейтингу:

Сума вагових балів контрольних заходів протягом семестру складає:

$$RC = 36 + 14 = 50 \text{ балів}$$

Екзаменаційна складова шкали дорівнює 50% від R, а саме:

$$RE = 50 \text{ балів}$$

Таким чином рейтингова шкала кредитного модуля складає $R = RC + RE = 100 \text{ балів}$.

Необхідною умовою допуску до екзамену є рейтинг (Rc) не менше 50% від RC, тобто 25 балів.

3. Екзамен: екзаменаційна контрольна робота проводиться у письмовій формі протягом 90 хвилин.

Екзаменаційний білет складається з двох теоретичних питань за тематичними розділами курсу. Вагомий бал кожного питання – 25.

Приклади:

Екзаменаційне завдання № 1

1. Охарактеризуйте основні відмінності між мораллю і правом.
2. Проаналізуйте зміст розділів етичного кодексу Європейської Асоціації Психологів.

Екзаменаційне завдання № 2

1. Розкрийте особливості офіційної і керуючої ідеологій.
2. Прокоментуйте фахову компетентність психолога-консультанта.

Критерії екзаменаційного оцінювання:

19–25 повна, чітка, викладена в логічній послідовності відповідь на питання, що свідчить про глибоке розуміння суті питання, ознайомлення здобувача освіти не лише з матеріалом лекцій, але й з підручником і додатковою літературою; висловлення здобувачем освіти власної позиції щодо дискусійних проблем, якщо такі порушуються у питанні;

13–18 відповідь на питання, але не зовсім повна або не достатньо чітка, що свідчить про правильне розуміння суті питання, ознайомлення здобувача освіти з матеріалом лекцій і підручника; певні неточності у відповіді;

6 –12 достатньо поверхова відповідь на питання; суттєві помилки у відповіді;

0–5 неправильна відповідь на питання, що свідчить про незнання відповідного навчального матеріалу, але намагання висловити власне розуміння суті поставленого питання; відсутність відповіді.

Для отримання здобувачем освіти відповідних оцінок його рейтингова оцінка (**RD**) переводиться згідно з Таблицею 1:

Таблиця 1

$RD = Rc + Re$	Оцінка	Оцінка традиційна
95 – 100	відмінно	Відмінно
85 – 94	дуже добре	Добре
75 – 84	добре	
65 – 74	задовільно	Задовільно
60 – 64	достатньо	
$RD < 60$	незадовільно	Незадовільно

Додаток 2

Перелік питань до модульної контрольної роботи

1. Розкрийте науковий зміст понять “етика” і “мораль”.
2. Поясніть відмінність між основними напрямками етичних досліджень.
3. Охарактеризуйте проблеми, які досліджує соціальна (інституціональна) етика.
4. Охарактеризуйте основні відмінності між мораллю і правом.
5. Поясніть, чи є все законне моральним?
6. Визначте основні особливості мови моралі.
7. Поясніть, у чому полягає деонтологічний підхід до прийняття етичних рішень.
8. Визначте особливості відомих вам концепцій справедливості.
9. Охарактеризуйте складнощі застосування теорії утилітаризму.
10. Сформулюйте соціальні функції, які виконують морально-професійні кодекси.
11. Проаналізуйте класифікацію професійної етики.
12. Дайте пояснення, на що спрямовані всі види професійної етики.
13. Охарактеризуйте основні індикатори морального розвитку особистості.
14. Визначте рівні і стадії морального розвитку особистості за Л. Колбергом.
15. Проаналізуйте методи коригування рівня морального розвитку особистості.
16. Обґрунтуйте зв'язок між світоглядом, моральними цінностями і поведінкою особистості.
17. Розкрийте особливості офіційної і керуючої ідеологій.
18. Визначте причину прояву особистістю моральної слабкості.

19. Розкрийте особливості вербального і невербального спілкування в роботі психолога.
20. Визначте поняття конгруентності.
21. Поясніть значення активного слухання у професійному спілкуванні психолога.
22. Розкрийте правила побудови етичних міжособистісних стосунків психолога з клієнтом.
23. Визначте чинники виникнення міжособистісної привабливості-непривабливості.
24. Охарактеризуйте механізми взаємовпливу в міжособистісних стосунках.
25. Розкрийте значення етичних настановлень у професійній діяльності практичного психолога.
26. Проаналізуйте етичні засади професійної кооперації психологів.
27. Поясніть, у чому полягає єдність моральних і не-моральних компонентів у професійній діяльності психолога.
28. Прокоментуйте розділ Етичного кодексу психолога “Відповідальність”.
29. Проаналізуйте зміст розділу Етичного кодексу психолога “Компетентність”.
30. Охарактеризуйте розділ Етичного кодексу психолога “Захист інтересів клієнтів”.
31. Охарактеризуйте розділи етичного кодексу АПА.
32. Проаналізуйте універсальні етичні стандарти професійної діяльності психологів США, Канади і Австралії.
33. Розкрийте специфічні етичні норми професійної діяльності психологів, наявні в розглянутих кодексах.
34. Охарактеризуйте розділи етичного кодексу ЄАП.
35. Проаналізуйте універсальні етичні стандарти професійної діяльності психологів країн Європи.
36. Розкрийте специфічні етичні норми професійної діяльності психологів країн Європи.
37. Основні етичні проблеми і парадокси в діяльності психолога: їх соціальні та особистісні витоки.
38. Моральний образ психолога в свідомості оточення.
39. Етичний кодекс психолога як практичний порадаєник та орієнтир в його професійній діяльності.
40. Розкрийте відмінність допомагаючих професій від професій “людина-людина”.
41. Поясніть значення стандарту проведення досліджень “поінформована згода”.
42. Охарактеризуйте компоненти етичної поведінки дослідників допомагаючих професій.
43. Прокоментуйте фахову компетентність психолога-консультанта.
44. Проаналізуйте етичні принципи психолога-консультанта при проведенні корекційної та терапевтичної діяльності.
45. Поясніть, якою має бути особистісна етична позиція психолога при проведенні консультативної діяльності.
46. Охарактеризуйте професійну та етичну позицію психолога при роботі з дітьми та їх батьками.
47. Проаналізуйте професійну та етичну позицію психолога при роботі з підлітками та їхніми батьками.
48. Обґрунтуйте професійну та етичну позицію психолога при роботі з сім'ями, в яких є діти різного віку.
49. Визначте професійну та етичну позицію психолога в роботі з клієнтами зрілого віку, що перебувають в кризовому стані.
50. Розкрийте вимоги до професійної та етичної позиції психолога при роботі з клієнтами похилого віку.
51. Поясніть специфіку роботи психолога з різними віковими категоріями клієнтів.
52. Поясніть, у чому полягає етика висвітлення психологом соціально-чутливих тем представникам ЗМІ.
53. Визначте основні детермінанти професійного іміджу психолога.
54. Розкрийте етичні засади активності психолога у соціальних мережах.